

Зеленчукопроизводството и овощарството - потенциална възможност за повишаване на заетостта в селските райони на русенска област

Емилия Христова, Димитрия Илиева

Production of vegetables and fruits - potential for increasing employment in rural Rouse district: Despite the best natural climatic conditions, traditions, availability of labor, subsidies from EU funds and national co-payments (2007 to 2013). Progress in the production of vegetables and fruit notes. This study presents data on vegetable and fruit growing in Ruse district. An analysis of the results and identifies some key factors by which you can boost out of the two sub-sectors of this condition.

Keywords: horticulture, vegetables, euro subsidies national payments, the main factors

ВЪВЕДЕНИЕ

Северната граница на област Русе преминава по поречието на река Дунав. През територията ѝ текат водите на река Русенски Лом (с началните си притоци - Бански, Черни, Бели и Малки Лом) и река Янтра. Тук се намира Бръшленската низина – най-голямата крайдунавска низина, простираща се между Русе и Тутракан, с площ около 320 кв. км. Тя има високи подпочвени води и алувиално - ливадни почви. Климатът в областта е умереноконтинентален. Средногодишното количество на валежите е от 550 mm до 650 mm (малко над средното за страната). Благодарение на малката надморска височина, пролетта настъпва рано.

Релефът, климатът, водите и почвите в низините позволяват развитието на добре уредено и продуктивно зеленчукопроизводство. Степента на урбанизация в областта е по-висока от средната за страната (6,2 % срещу 5,0 %), което говори за потенциалните възможности за осигуряване на работна ръка за зеленчукопроизводството и овощарството.

Целта на настоящото изследване е да се направи анализ на състоянието на двата подотрасъла и да се набележат основните фактори, които влияят за постигане на по-висока ефективност при производството и конкурентоспособност при реализацията на продукцията.

ИЗЛОЖЕНИЕ

В общините Сливо поле, Русе и Ценово има традиции в зеленчукопроизводството. Основен производител на зеленчуците е община Сливо поле. Там се намират 93 % от площите със зеленчуци, отглеждани на открито и 81 % от оранжерийните зеленчуци. Оранжерийното производство се извършва на площ от 296 da. Преобладаващи зеленчукови култури са: домати, краставици, салати, пипер и корнишони. Наблюдаваните оперативни площи засети със зеленчукови култури са показани на таблица 1.

Таблица 1.
Засети площи със зеленчукови култури по години

Година	Зеленчукови култури – засети площи – да		
	Пипер	Домати	Картофи
2007	83	654	808
2008	50	570	670
2009	100	394	370
2010	84	306	265
2011	87	147	295
2012	134	292	334
2013	54.6	288.5	304.7

Източник: Областна дирекция „Земеделие“ - Русе

Забелязва се силно колебание на засетите площи, като тенденцията е към намаляването им.

Основните видове зеленчукови култури и средните добиви по години са показани в таблица 2.

Таблица 2.
Средни добиви на зеленчукови култури по години

Година	Зеленчукови култури - средни добиви – kg/da		
	Пипер	Домати	Картофи
2007	429	1139	1008
2008	500	1237	948
2009	655	1232	1515
2010	751	2068	1749
2011	1723	3975	2744
2012	1268	3047	715

Източник: Областна дирекция „Земеделие” - Русе

Традиции при отглеждането на трайни насаждения има в общините: Сливо поле и Иваново. Трайните насаждения /овощни градини, ядкови видове, арония, малини и др./ е подсектор, при който са налице съществени промени. От 2006 г., за сметка на бракуваните стари насаждения се засаждат ускорено нови. Новосъздадените овощни насаждения са 4 201 da. Най-голям дял имат: лешници - 3 190 da, орехи - 353 da, кайсии - 210 da, праскови - 187 da, череши - 111 da. Увеличаването на площите с новосъздадени трайни насаждения е в резултат на субсидирането на земеделските производители по мярка 121¹ и мярка 112² от Програмата за развитие на селските райони (ПРСР). Нови сортове праскови, които се засаждат в областта са Мейкрест, Сентри, Редхейвън, Глоухейвън, Монро, Сънкрест и др., а от кайсиите - Тиринтус, Ню Джърси 33, Мъркулеци, Унгарска и Киото.

Основни видове овощни насаждения и средни добиви по години са показани на таблица 3.

Таблица 3.

Средни добиви от овощни култури по години

Година	Трайни насаждения - средни добиви - kg/da						
	ябълки	праскови	сливи	череша	кайсии	лозя винени	лозя десертни
2007г.	71	365	80	250	256	516	794
2008г.	664	522	149	108	256	226	400
2009г.	700	504	397	86	256	321	459
2010г.	1096	1052	473	302	630	343	314
2011г.	855	428	306	127	330	244	244
2012г.	644	315	561	157	260	404	439

Източник: Областна дирекция „Земеделие” - Русе

През последните четири години се наблюдава възвръщане на интерес и инвестиране в лозарството. На територията на област Русе има новосъздадени 486 da лозови насаждения, от които 216 da червени, 196 da бели винени сортове и 36 da десертни.

Броят на земеделските стопанства в област Русе е 7 945, от които броят на физическите стопани е 7 321 [1]. Те обработват 25 % от използваните земеделски площи (ИЗП) при средна площ на стопанствата 58 da, засети със зърнени култури или давани за арендуване, те допринасят само за допълване на семейния бюджет. В същото време някои от членовете на семейството са безработни.

¹ Мярка 121 – „Модернизиране на земеделските стопанства”

² Мярка 112 – „Създаване на стопанства на млади фермери”

Икономическата криза има негативни последици, върху икономиката на селските райони в областта. Наетиите лица в аграрния сектор през 2010г. са едва 3 363 (ТСБ-Русе). Търсят се пътища за смекчаване на тревожната тенденция на трайно високото равнище на безработицата. Необходимо е генериране на заетост. В доклада се счита, че едно от решенията за преодоляване на кризисното положение със заетостта е даване на импулсен гласък за включване на малките и средните стопанства в производството на зеленчуци и плодове. Доходността от декар култури при тях е неколкочратно по-голяма, от тази при зърнопроизводството. Трудоемкостта и заетостта са също многократно по-големи. Така например при зеленчукопроизводството заетостта е почти целогодишна. Периодът за отглеждане на открито е различен във времето. Производството е трудоемко и със сигурност ще ангажира не само членовете на семействата, но и допълнителна работна ръка. Това е една

от възможностите за задоволяване на пазара с български зеленчуци и плодове, за които има остър недостиг. През 2001г. за българския пазар са внесени 80 х.т. домати, 25 х.т. ябълки и т.н. През периода на действие на ПРСР 2007-2013г. положението в двата сектора не се подобрява.

Анализът на конкретните данни за състоянието на зеленчукопроизводството и овощарството в Русенска област показва, че въпреки добрите природно климатични условия, традициите в производството, наличието на свободна работна ръка и предоставените (съвсем несъразмерни с нуждите на подотраслите) субсидии, напредък в производството на зеленчуци и плодове не се отбелязва.

На база на изследването, срещите с производителите и лични наблюдения, в доклада се посочват някои основни фактори, чрез които може да се влияе за излизане на двата подотрасъла от кризата:

- Предоставяне на равни пазарни условия за предлаганите вносни плодове и зеленчуци и тези от местно производство. Ликвидирането на криминалния безмитен внос е принос за постигане на реални пазарни цени. Не бива да се поставят под каквато и да е форма бариери пред вноса, защото това противоречи на интересите на самите български производители. Ефективната конкурентна среда е необходимо условие, за да се поддържа стремежът за производствена с по-ниски разходи и по-високо качество.

- Поддържане на стандартите. Като страна - член на Европейския съюз, (ЕС) България е приела стандартите на Общността. Те трябва стриктно да се спазват в производството и в предлагането на готовата продукция, за да се повишат възможностите за износ.

- Мотивация - Мотивиране на селскостопанските производители чрез субсидиране, което постепенно да се доближава до старите страни-членки на ЕС. В противен случай конкурентоспособността на нашите плодове и зеленчуци, въпреки техните превъзходни вкусови качества, няма да е на нивото на изискванията на редовия потребител по отношение на ценовите равнища.

- Кредитиране - Отпускане на нисколихвени краткосрочни целеви кредити за закупуване на семена, торове, препарати за растителна защита и горива.

- Мелиорации и напояване - Действия по укрепване и рехабилитация на съществуващите микроязовири. Извършване на ремонтно възстановителни работи по напоителните съоръжения и системи.

- Групиране на производители - Оказване на съдействие, финансово и експертно за създаване на групи производители. Предимството на същите е, че могат да договарят по-ниски цени с доставчиците на торове, препарати и с търговците за цени съобразени с производствените разходи и норма на печалба.

В провежданите дискусии по новата стратегия за развитие на зеленчукопроизводството, овощарството и лозарството има предложение за приемане на долен праг на субсидиране - 50 да. Едно такова ограничение ще е дискриминационно по отношение на малките семейни стопанства, за които считаме, че могат да бъдат в основата за напредъка на подотраслите. В противен случай ще се получи ефектът

на зърнопроизводството - монополизиране на субсидиите. Практиката да се фаворизират големите производители се оказва с много минуси и трябва да се прекрати.

- Образование - Използване на научния потенциал на двете висши учебни заведения - Русенски университет и Висше училище по агробизнес и развитие на регионите за прилагане на иновационни технологии. Провеждане на курсове и семинари за повишаване на знанията на земеделските производители на зеленчуци и плодове.

Успехът за постигане на подем в зеленчукопроизводството и овощарството зависи в голяма степен от настройката на потенциалните зеленчукопроизводители и овощари. За целта е необходимо провеждане на активна разяснителна дейност сред земеделските собственици за възможностите на ПРСР по финансовото подпомагане и очакваните резултати.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на проведените изследвания и направения анализ могат да се могат да се формулират следните изводи:

1. Повишаването на произвежданата продукция ще се реализира при нарастване на трудовата заетост и спиране на миграционните процеси, което е търсеният социален ефект.

2. Производството на по-големи количества суровинна продукция ще създаде условия за мултипликационен ефект - появата на малки и средни преработвателни предприятия.

3. Получаване на продукцията с добавена стойност е от изключително важно значение за успешно развитие на подотраслите.

4. Създаването и реализирането на стратегия за развитие на зеленчукопроизводството, овощарството и лозарството на областно ниво, съобразена с общата стратегия на България за развитие на зеленчукопроизводството, овощарството и лозарството е уместно начинание, което ще допринесе за просперитета на подотраслите.

ЛИТЕРАТУРА

- [1]. Бюлетин № 218, ноември 2012г. на МЗХ, отдел „Агростатистика“.
- [2]. Копривленски, В.(2003). Икономика и управление на производството в органичната ферма. Пловдив, стр. 410-411.
- [3]. Костадинова, П. и др.(2003) Агроекология и управление на агросистемите. София, стр. 116-118
- [4]. Национален план за развитието на биологичното земеделие в България.
- [5]. Областна стратегия за развитие на област Русе 2014 – 2020 г.
- [6]. Портър М.А.(2010). Конкурентна стратегия. Техники за анализ на индустрии и конкуренти. София
- [7]. Програма за развитие на селските райони 2007 – 2013г.

За контакти:

Емилия Христова, кат. „Регионално развитие“, АУ-Пловдив, тел.: 0888211594, e-mail: emilija_hristova@abv.bg
д-р Димитрия Илиева, кат. “Земеделска техника”, РУ “А. Кънчев”, тел.: 082-888 542, e-mail: dilieva_7@abv.bg

Докладът е рецензиран.